

ULUSLARARASI SELÂHADDİN EYYÛBÎ SEMPOZYUMU

23-25 Eylül 2016, Siirt
İbrahim BARCA*

Eyyübiler devletinin kurucusu Ebü'l-Muzaffer el-Melikü'n-Nâsır Selâhaddîn Yûsuf b. Necmüddîn Eyyüb b. Şâdî b. Mervân b. Ya'kûb (v. 589/1193), 532/1138 yılında Tikrit'te doğdu. Tikrit'in valisi olan Necmüddîn Eyyüb, oğlu Selâhaddîn'in doğduğu günlerde aşiretiyle beraber Tikrit'ten Musul'a gitmek zorunda kaldı. Musul Atabegi İmâdüddîn ez-Zengî önceki dostluğundan dolayı Necmüddîn Eyyüb'e ve onun akrabalarına bazı görevler verdi. İmâdüddîn ez-Zengî, 534/1139 yılında Necmüddîn Eyyüb'ü Ba'lebek valiliğine atadı. Necmüddîn Eyyüb'ün kardeşi Esedüddîn Şirkûh ise İmâdüddîn ez-Zengî'nin ordu komutanlığına atandı. İmâdüddîn ez-Zengî'nin ölümü üzerine oğlu Nûreddîn Mahmud ez-Zengî, Halep ve civarının hükümdarı oldu (541/1146). Necmüddîn Eyyüb ve Esedüddîn Şirkûh Nûreddîn'in Haçlılarla mücadelesinde ve Dımaşk'ı almasında önemli katkılar sundular. Bunun üzerine Nûreddîn, Necmüddîn Eyyüb'ü Dımaşk valiliğine kardeşi Esedüddîn Şirkûh'u ise ordu komutanlığına atadı.

* Yrd. Doç Dr. Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü

İlk çocukluk yıllarını Ba‘lebek’te ailesiyle geçiren Selâhaddîn, Dımaşk’ta babası ve amcası gibi Nüreddîn ez-Zengî’nin hizmetinde bulunmuştur. Nüreddîn ez-Zengî onu kendisine yakınlaştırmış, gittiği hemen hemen her yere onu da götürmüş ve ona Dımaşk Şihneliği (askeri valiliğine) görevini vermiştir.

558/1163 yılında Selâhaddîn, amcası Esedüddîn Şirkûh ile beraber Mısır’a sefere çıktı. Amcasıyla beraber Mısır’a yapılan seferlerde Selâhaddîn’in komutanlık ve devlet adamlığı vasıfları açıkça görülmüştür. Bir süre sonra Fâtımî devletinde vezir olan amcasının ölümü üzerine vezirlik görevine atanan Selâhaddîn, 567/1171 yılında Nüreddîn ez-Zengî’den gelen emir doğrultusunda Mısır’daki Fâtımî hilafetine son verdi.

Mısır’ı ele geçiren Selâhaddîn’in amacı İslam birliğini yeniden tesis etmek ve Haçlıların işgal ettikleri Kudüs ve diğer kutsal toprakları geri almaktı. Selâhaddîn Eyyübî, çok disiplinli bir orduyla Hicaz, Bilâdü’ş-Şâm ve el-Cezîre bölgelerindeki tüm İslâm beldelerini kendi bayrağı altında birleştirmeye çalışmış ve bunu büyük oranda gerçekleştirmiştir. O, hâkimiyeti altına aldığı geniş topraklarda beraber yaşamaya önem vermiş; mimari, dini ve ilmi manada önemli işler gerçekleştirmiştir.

Selâhaddîn Eyyübî, Haçlılara karşı verdiği mücadelelerle ve bu mücadelelerdeki adil ve müsamahalı tavrıyla Batı’da adını duyurmuştur. O, 15 Receb 583/22 Eylül 1187 tarihinde Kudüs’ü kuşatmış, 2 Ekim/27 Recep Cuma günü 88 yıllık esaretin ardından Kudüs’ü Latin Haçlı Krallıktan geri almıştır. Onun sayesinde bu şehir Yahudi, Hıristiyan ve Müslümanların birlikte yaşayabildiği ve dinsel hoşgörünün ön planda olduğu bir mekân haline gelmiştir.

Selâhaddîn Eyyübî, 27 Safer 589/4 Mart 1193 yılında her fani gibi öldüğünde Mısır, Hicaz, Yemen, Suriye, el-Cezire ve Libya gibi büyük bir coğrafyayı içine alan ve adına birçok yerde hutbe okunan büyük bir devlet bırakmıştır. Geriye bıraktığı biri kız diğerleri erkek olan 17 çocuk onun devletinin mirasçıları olmuştur.

İster Doğulu ister Batılı olsun farklı din, mezhep ve ırktaki insanların birbirlerini öteki gördükleri günümüzde en çok ihtiyaç duyulan unsurların başında şüphesiz birleştirici olgu ve şahsiyetler gelir. Bu çerçevede örnek şahsiyetiyle tarihe mal olmuş Selâhaddîn Eyyübî gibi bir kişiliğin bu-

gün bu sempozyum aracılığıyla yeniden konu edinilmesi özellikle İslam topraklarındaki beraber yaşama ve hoşgörü kültürüne önemli katkılar sağlayabilir. Bu nedenle de Siirt Valiliğinin desteğiyle Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından 23-25 Eylül 2016 tarihleri arasında “Uluslararası Selâhaddîn Eyyübî Sempozyumu” gerçekleştirildi.

Düzenleme Kurulu Başkanlığını Prof. Dr. İhsan Süreyya SIRMA, Koordinatörlüğünü Yrd. Doç. Dr. Necati SÜMER’in üstlendiği sempozyum, Siirt Üniversitesi Kezer Yerleşkesinde Kudüs, Şam ve Hittin adları verilen üç salonda gerçekleştirildi. Türkiye başta olmak üzere Arabistan, Fas, Lübnan, Ürdün, Umman, Cezayir ve Irak gibi 12 farklı ülkeden 80 civarında akademisyen sempozyuma tebliğleri ile iştirak etti. Tebliğler üç dilde simültane tercüme edildi.

Sempozyum, 23 Eylül günü açılış programıyla başladı. Açılış programını münasebetiyle Siirt İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCI, Prof. Dr. Omer TADMORÎ, Siirt Üniversitesi Rektörü Murat ERMAN ve Siirt Valisi Mustafa TUTULMAZ açılış konuşmalarını yaptılar. Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCI, Siirt İlahiyat Fakültesinin faaliyetleri hakkında bazı bilgiler verdikten sonra bu sempozyumu düzenlemelelerinin amacını aktardı. Rektör Prof. Dr. Murat ERMAN ise Siirt Üniversitesinin ulusal ve uluslararası faaliyetlerine değindikten sonra Selâhaddîn Eyyübî'nin birçok özelliği ile tanınmasına katkı sunacak böyle bir sempozyumun düzenlenmesinin hem günümüzün daha iyi anlaşılmasına hem de geleceğimize ışık tutulmasına yarayacağını ifade etti. Misafirler adına konuşan Lübnanlı tarihçi Prof. Dr. Omer TADMORÎ, sempozyumu gerçekleştiren ve katkıda bulunan bütün özel ve tüzel kişiliklere teşekkürlerini, iyi dilek temennilerini sundu. Siirt Valisi Mustafa TUTULMAZ, ışık hadisesi astronomi, kimya, matematik ve tasavvuf ilimlerinin o dönemde ne denli içiçe olduğunu ve gelişmiş olduğunu göstermektedir, dedikten sonra sözlerine şöyle devam etti: O günkü toplum bir Selâhaddîn Eyyübî çıkartmıştır, Selâhaddîn Eyyübî dönemindeki toplum ile bugünkü toplum arasında pek bir fark yoktur. O gün de güçlü bir komutan ve yöneticilere ihtiyaç vardı, bugün de o özellikteki yöneticilere ihtiyaç vardır. Ardından Vali TUTULMAZ, 15 Temmuz darbe teşebbüsünün neden ve ne amaçla yapılmak istendiğini açıkladı.

Açılış konuşmalarından sonra düzenleme kurulu adına Prof. Dr. İhsan Süreyya SIRMA, bir konferansı verdi. Prof. Dr. İhsan Süreyya SIRMA, geçmişte konferans veya bu türlü sempozyum etkinlikleri düzenlemenin zorluğuna dikkat çektikten sonra bugün valiliğin bile bunun için destek olduğunu kaydetti. Yine o, İslam dünyası için kitabın, kitap okumanın ve kütüphanelerin öneminden bahsetti. Ayrıca o, bugün yaşanan dönemin Selâhaddîn Eyyübî dönemi ile benzerlik gösterdiğini örneklerle açıkladı. Bu konferansın ardından sempozyumun oturumlarına geçildi. Oturumlar eş zamanlı olarak sözü edilen üç salonda gerçekleştirildi.

Kudüs salonundaki birinci oturumda İstanbul Üniversitesinden Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN, “Selâhaddîn Eyyübî Döneminde İlim Dünyasının Siyasi Durumu” adlı tebliğiyle başta Selâhaddîn Eyyübî’nin direkt ilişkili olduğu topraklar olmak üzere İslam âlemine ait tüm coğrafyanın o günkü siyasi haritasını gözler önüne sermeye çalıştı. Fas Cadı Ayyad Üniversitesinden Prof. Dr. Abderrazak Merzoug, فتوح السلطان صلاح الدين في الشام و فلسطين adlı tebliği ile Şam ve Filistin’in bugün içinde bulunduğu içler acısı duruma değinerek Selâhaddîn Eyyübî’nin Şam ve Filistin fetihlerini değerlendirdi. Irak Dohuk Üniversitesinden Doç. Dr. Darweesh Yousif Hasan, الجزيرة و بلاد هكاري و الدين في بلاد هكاري و الدين في بلاد هكاري adlı tebliği ile Selâhaddîn Eyyübî’nin Hakkari ve el-Cezîre bölgesindeki ilerlemesini, bunun nedenlerini ve oradaki ahaliyi hangi yollarla kendisine tabi kıldığını inceledi. Cezayir Kur’an Üniversitesinden Dr. Mohammed Benabdelmoumene, صراع الدين الأيوبي و صراع ضد الصليبيين adlı tebliği ile Kuzey Afrika’dan Selâhaddîn Eyyübî’nin Haçlılarla mücadelesine katılan ve bu uğurda şehit olan Kuzey Afrikalıları ve örnekler vererek Selâhaddîn’in onlarla ilişkisi anlattı.

Şam salonundaki birinci oturumda Umman Sultan Qaboos Üniversitesinden Dr. Mohammed Abdalla Alkadhat, الخلافة العباسية والسلطان صلاح الدين الأيوبي دراسة في علاقة المركز بالأطراف adlı tebliği ile Abbasilerle onlara bağlı olan Selâhaddîn Eyyübî’nin ilişkilerini ele aldı. Gazi Üniversitesinden Doç. Dr. Süleyman ÖZBEK, “Selâhaddîn Devri Selçuklu-Eyyübî İlişkileri ve Eyyübîlerin Anadolu Politikası” adlı tebliğinde Selâhaddîn Eyyübî’nin amacının, selefi Nüreddîn Zengî’nin siyasi mirasına sahip olarak Orta Doğu’da Eyyübî idaresi altında bir İslam birliği oluşturmak ol-

duğunu belirtip onun bu amacına ulaşabilmek için bir taraftan Suriye ve Mısır'a saldıran Haçlılar ile mücadele ederken diğer taraftan da bölgedeki diğer İslam devletleri ile mücadele etmek zorunda kaldığını kaydetti. Bu konuda Selâhaddîn Eyyûbî'nin karşısındaki en ciddi rakibin Anadolu Selçuklu devleti olduğunu dillendiren ÖZBEK, onun Haçlılarla mücadelesini tehlikeye atacağından Selçuklularla doğrudan bir mücadele, saldırgan bir politika yerine daha barışçıl bir siyaset takip etmiş olduğunu belirtti. Yıldırım Beyazıt Üniversitesinden Doç. Dr. Mustafa ÖZKAN, "Selâhaddîn Eyyûbî'nin Savaş Stratejisinin Dayandığı Temel İlkeler" adlı tebliği ile Selâhaddîn Eyyûbî'nin yaptığı savaşların amaçlarını şöyle açıklamıştır: zayıf durumdaki İslam şehir ve bölgelerini hâkimiyeti altına almak; Haçlıların elinde bulunan binlerce Müslüman esiri kurtarmak, hac yollarının güvenliğini sağlamak, Mescid-i Aksa gibi işgal edilen ve bir kısmı kiliseye çevrilen mabetleri geri alıp eski haline getirmek, Haçlıları Müslümanların yaşadığı coğrafyadan atmak ve nihayetinde Allah rızasını kazanmak. Hitit Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Nadir KARAKUŞ, "Selâhaddîn Eyyûbî ve Akka Savunması" adlı tebliği ile Selâhaddîn Eyyûbî'nin Kudüs ve Filistin'deki diğer bazı yerleşim yerlerinin fethini ele aldı. Artuklu Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Ziya POLAT ise "Selâhaddîn Eyyûbî'nin Kudüs Haçlı Krallığı ile Yaptığı Şam Antlaşması (571/1175)" adlı tebliği ile sözkonusu anlaşmayı ele aldı.

Hittin salonu birinci oturumda Cumhuriyet Üniversitesinden Doç. Dr. Mustafa Kılıç, "Selâhaddîn Eyyûbî'nin Hama Beyliğini Teşekkül Ettirmesi ve Yeğeni Takıyüddin Ömer ile Münasebetleri" adlı tebliği ile Selâhaddîn Eyyûbî'nin Takıyüddin Ömer idaresinde Hama Eyyûbî Beyliğini teşekkül ettirmesini ve onunla münasebetleri ile Haçlılarla mücadelede Takıyüddin Ömer'in yerini ele aldı. Siirt Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Adnan MEMDUHOĞLU, "Salâhaddîn Eyyûbî'yi Yeni Medreseler Kurmaya Sevk Eden Âmiller ve Bu Dönemde Yetişen Âlimler" adlı tebliğinde Salâhaddîn Eyyûbî'yi yeni medreseler kurmaya sevk eden âmillerin başında İslam dininin doğru anlaşılıp tatbik edilmesi hususu geldiğini belirtti. MEMDUHOĞLU, dönemin önemli alimleri olarak Seyfüddin el-Amidi ve Bahâuddin İbn Şeddâd gibi meşhur zevattan sözetti. Yüzüncü Yıl Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Mahmut DÜNDAR, "Selâhaddîn Eyyûbî'nin

İlmî Toplantıları” adlı tebliği aracılığıyla Selâhaddîn Eyyûbî’nin çeşitli İslam bölgelerinde ilmî faaliyetlerde bulunan âlimleri gerek Mısır ve Şam’da gerekse Kudüs’te istihdam ederek bu bölgelerde ilmî faaliyetlerin önünü açmış olduğunu, ilmî faaliyet ve toplantılara bizzat katılarak da bu konuya çok önem vermiş olduğunu belirtti. Harran Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nuri GÜLER, “Selâhaddîn Eyyûbî’nin Haçlılarla Savaşında Fukahâ’nın Katkıları” adlı tebliği ile şu gibi tespitlerini paylaşmıştır. Selâhaddîn’in Haçlılarla savaşında, fukahâ, şîânın fikirlerine karşı koymak ve sünnî fikri uyandırmak için, medreselerde sünnî hareketin öğretilmesine devam etmiştir. Nüreddin ez-Zengî’nin Halep ve Dımaşk’ta inşa ettiği sünnî medreseler, on iki imam şîası ile Selâhaddîn’in Mısır’da inşa ettiği sünnî medreseler ise özellikle Mısır’daki İsmâîlî şîası ile mücadele etmişlerdir.

Kudüs salonundaki ikinci oturumunda Irak Zaho Üniversitesinden Prof. Dr. Shawkat Arif Mohammed, التسماع عند السلطان صلاح الدين الأيوبي adlı tebliğinde önemli bir Kürt komutan olan Salâhaddîn Eyyûbî’nin siyasi ve askeri faaliyetleri ile ilgili birçok çalışma yapıldığı halde onun insani yönünün ihmal edildiğini belirtti. Bu nedenle de çalışmasında onun bu yönüne yoğunlaştığını zikretti. Prof. Dr. Shawkat, bu meyanda onun askeri ve siyasi başarılarının temelinde müsamahakâr ve adil oluşu gibi özelliklerinin bulunduğunu öne sürdü. Suudi Arabistan Kral Suud Üniversitesinden Prof. Dr. Süheyl SAPAN “Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerinde Yer Alan Salâhaddîn Eyyûbî Vakıfları Üzerine Bir İnceleme” adlı tebliği ile Salâhaddîn Eyyûbî’nin vakıflara olan ilgisini örnekler vererek ele aldı. Lübnan Üniversitesinden Prof. Dr. Omer TADMORİ’nin “Salahuddin in Lebanon” “Lübnan’da Salâhaddîn Eyyûbî”, Irak Erbil Üniversitesinden Doç. Dr. Ahmed Mirza Mirza’nın استراتيجية صلاح الدين في تحقيق انتصاراته “Salâhaddîn Eyyûbî’yi Zaferlere Ulaştıran Stratejileri” ve Suudi Arabistan Kral Suud Üniversitesinden Prof. Dr. Hassan Abdelwahab Hussien Selim’in عصر صلاح الدين الأيوبي رمزية السيف adlı tebliğleri ile bu salondaki ikinci oturum sonlandırıldı.

Şam salonundaki ikinci oturumda Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Vezir HARMAN’ın “Selâhaddîn Eyyûbî Siyasetinde Eş’arî Kelâmın Yeri, ‘Mürşide’ ve ‘Akâidu’s-Salâhiyye’ Metinleri”, Bin-

göl Üniversitesinden Arş. Gör. Hüsnü TURGUT'un "Muhammed bin Hibetullah el-Hamevî ve Selâhaddîn Eyyûbî'ye İthaf Ettiği 'el-Akîdetü's-Salâhiyye' Adlı Eser" ve Bursa Uludağ Üniversitesinden Arş. Gör. Ramazan DOĞANAY'ın "Salâhaddîn Eyyûbî ve Hadis İlminin İhyasındaki Rolü" adlı tebliğleri sunuldu. Aynı salondaki aynı oturumda Mısırlı araştırmacı ve tarihçi Mohamed Elhamy مدح صلاح الدين الأيوبي في كتابات المستشرقين والمؤرخين الغربيين adlı tebliğini sundu. Mohamed Elhamy, sunumunda iki asır boyunca yapılan sekiz Haçlı seferi sonucunda birçok olaylar meydana geldiği ve olgular ortaya çıktığı halde insanlık tarihinin hafızasında Selâhaddîn Eyyûbî'nin önemli bir yer tuttuğunu ifade ettikten sonra Batı'da onun ile ilgili yapılan çalışmaları ele aldı.

Hıttin salonu ikinci oturumda Hitit Üniversitesinden Doç. Dr. Muammer CENGİL "Bir Liderin Psikolojisi; Selâhaddîn Eyyûbî" adlı tebliği ile Selâhaddîn Eyyûbî'nin liderlik kişiliğini geleneksel ve modern liderlik kuramları bağlamında ele alıp inceledi. Onun ulaştığı önemli sonuçlardan birisi, Selâhaddîn Eyyûbî gibi dünya liderlerinin liderliklerinin tek bir liderlik kuramı ile açıklanamayacağı ve onların liderliklerinin tüm bu kuramların ortak kesişme noktalarında yer aldıkları hususudur. Araştırmacı-Yazar Gülistan Çoban Eminoğlu "Kılıcın Gölgesindeki Kalem ya da Selâhaddîn Eyyûbî'nin İlmi Kişiliği" adlı tebliği ile Selâhaddîn'in siyasi ve askeri hayatının gölgesinde kalan ilmi kişiliğini ele aldı. Muş Alparslan Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM ile Dr. Abdulkerim BİNGÖL'ün beraber hazırlamış oldukları "Selâhaddîn Eyyûbî'nin Müslüman Olmayanlara Yönelik Uygulamalarının Kur'ân Perspektifinden Değerlendirilmesi" ve Ankara Üniversitesinden Dr. Ahmed Ismail صلاح الدين المصري الأيوبي في الوعي المصري "Mısırlıların Yanında Selâhaddîn Eyyûbî" adlı tebliğleri ile bu salondaki oturum sonlanmıştır.

Sempozyumun 24 Eylül'deki üçüncü oturumu da aynı şekilde sözügeçen üç salonda gerçekleşti. Kudüs salonu üçüncü oturumda Suudi Arabistan Kral Suud Üniversitesinden Prof. Dr. Rashed Algahtani, Selâhaddîn Eyyûbî'nin kurmuş veya himaye etmiş olduğu medreseler ve kütüphaneleri konu edindiği "مدارس صلاح الدين الأيوبي ومكتباتها: إنشاء ورعاية" adlı tebliğini sundu. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinden Prof. Dr. Mehmet Salih ARI ise Mısır'da yaklaşık iki yüzyıl hâkim olan Fatımî devletinin Selâhaddîn Eyyûbî tarafından ele ge-

çirilmesini konu edindiği “Selâhaddîn Eyyûbî’nin Fatımi Halifeliliğini Kaldırması” adlı tebliğini sundu. Siirt Üniversitesinden Doç. Dr. Abdullah ÜNALAN ise “Selâhaddîn Eyyûbî’nin Hocası: es-Silefi” adlı tebliği ile Selâhaddîn Eyyûbî’nin hadis dalındaki hocalarından ünlü Muhaddis Ebû Tâhir Ahmed b. Muhammed es-Silefi’nin biyografisini ve Selâhaddîn Eyyûbî’nin üzerindeki etkisini ele aldı. Irak Dohuk Üniversitesinden Doç. Dr. Karavan Mohammed Ahmed *صورة السلطان صلاح الدين الأيوبي في رحلة ابن جبير الأندلسي/دراسة مقارنة* adlı tebliği ile İbn Cübeyr’in seyahatnamesinden yola çıkarak bir Selâhaddîn Eyyûbî portresi çizmeye çalıştı. Lübnan’dan katılan Dr. Abderrahman Am-mash *صلاح الدين الأيوبي السلطان الفقيه الشافعي الأشعري* adlı tebliği ile Eşarî ve Şafî bir fakih olarak Selâhaddîn Eyyûbî’yi konu edindi.

Şam salonundaki üçüncü oturumda Bartın Üniversitesinden Doç. Dr. Mustafa HİZMETLİ, “Kudüs’ün Haçlılar (1099) ile Müslümanlar (1187) Arasında El Değiştirmesi Sırasında Şehir Halkına Yapılan Muamele Hakkında Bazı Değerlendirmeler” adlı tebliğini sundu. Hizmetli, bu konuyu ele alma sadedinde, din ve mezhep eksenli çatışma, savaş, yıkım ve acıların hiç eksik olmadığı günümüzde, böyle bir konunun ele alınmasının barış ve huzur ortamına duyulan ihtiyacın daha güçlü bir şekilde hissedilmesine vesile olması umulmaktadır, dedi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Abdulhadi TİMURTAŞ, “Salâhaddîn el-Eyyûbî’nin Kâtibi el-Kâdî el-Fâdıl ve Kitâbet Sanatı Üzerine” adlı tebliği ile Kâtip el-Kâdî el-Fâdıl’ı ve onun meydana getirdiği orijinal kitabet ekolünü ele aldı. Siirt Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Fadıl AYĞAN “İslâm’da Dinî Semboller (Şeâir-i İslâm) ve Selâhaddîn Eyyubî’nin Kudüs Algısı” adlı tebliği ile İslâm’da şeâir kavramını ve Selâhaddîn Eyyubî’nin aynı zamanda İslami bir şiar olan Kudüs’e dair düşüncelerini ele aldı. Karabük Üniversitesinden Dr. Mohamad Ali el-Ahmed *العوامل المكونة لشخصية صلاح الدين القيادية ودور العلماء فيها* adlı tebliği ile Salâhaddîn Eyyûbî’nin başta âlimler olmak üzere başarılı bir komutan olmasına sebep olan amilleri ele aldı.

Hittin salonu üçüncü oturumda Şırnak Üniversitesinden Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ “Selâhaddîn Eyyûbî Zamanında Şırnak ve Çevresi” adlı tebliği ile Selâhaddîn Eyyûbî’nin yaşadığı yıllarda Şırnak ve çevresinin siyasi ve sosyokültürel yapısını ele aldı. Batman Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Bedri ASLAN “Salâhaddîn Eyyûbî’nin Birlikte Yaşama Kültürü Çerçevesinde

Gayri Müslimlere Olan Muamelesinin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” adlı tebliğinde gayrimüslimlerin bile Selâhaddîn Eyyûbî’nin mayyeti ve adaleti altında yaşamayı tercih ettiğini belirtti. ASLAN, tebliğinde Selâhaddîn Eyyûbî’nin yaptığı savaşların neticesinde esir düşenlere karşı şefkatli muamelesi ile idaresi altında yaşayan gayrimüslimlere olan yaklaşımı ve bunun İslam hukuku açısından değerlendirilmesi gibi hususları ele aldı. Siirt Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Hamit SEVGİLİ “Selâhaddîn Eyyûbî Döneminde Kurulan Fıkıh Okulları” adlı tebliğinde sözünü ettiği fıkıh okullarını açıklarken İslam tarihinde fıkıh merkezli medreselerin belirgin olarak ilk kez bu dönemde ortaya çıktığına değindi. Fatih Sultan Mehmet Üniversitesinden Dr. Hamzeh Al-Bakrı’nın أثر الحركة العلمية في المحافظة على هوية القدس الإسلامية-عصر الفتح الصلاحي أنموذجاً “Kudüs’ün İslami Özelliğinin Korunmasında İlimi Çalışmaların Etkisi: Selâhaddîn Eyyûbî Fethinin Gerçekleştiği Dönem” adlı tebliği, bu oturumun son tebliği idi.

24 Eylül günü Kudüs salonu dördüncü oturumda Filistin Kudüs Üniversitesinden Prof. Dr. İbrahim Rabaa رعاية الدولة العثمانية لأوقاف السلطان صلاح الدين في القدس الشريف adlı tebliği ile Osmanlı devletinin Kudüs’teki Selâhaddîn Eyyûbî tarafından vakf edilen vakıflara yönelik gösterdiği ihtimam, koruma, geliştirme ve bakım faaliyetlerini aktardı. Erzincan Üniversitesi Prof. Dr. Mustafa ALICI “Saladin: Latin Kaynaklarında Selâhaddîn Eyyûbî” adlı tebliğinde Selâhaddîn’in Batı dünyasında Hz Peygamber haricinde tanınan en önemli Müslüman şahsiyet olduğunu belirtti. ALICI, bu tebliğde Latin dünyasının Selâhaddîn Eyyûbî hakkındaki olumlu imajının altında yatan askeri teolojik ve sosyo-kültürel faktörler irdelenecektir, diye sözlerine devam etti. Irak Zaho Üniversitesinden Doç. Dr. Farsat Marie موقف المؤرخين السريان من تحرير صلاح الدين لبيت المقدس adlı tebliği ile Doğu Hıristiyanlarının yani Süryani tarihçilerin Selâhaddîn Eyyûbî’nin Kudüs’ü fethetmesini nasıl değerlendirdiklerini ele aldı. Bu salondaki sözkonusu oturum Gaziantep Üniversitesinden Prof. Dr. Şehmus DEMİR’in بالشريعة “Selâhaddîn Eyyûbî’nin İstikamet Üzerine Olması ve İslam Şeriatına Bağlılığı” ve Suudi Arabistan Kral Suud Üniversitesinden Doç. Dr. Ali Bakr Hassan’ın صلاح الدين عند مؤرخي عصر بريطانيا/هيوم وروبرتسون وجون Selâhaddîn Eyyûbî...” adlı tebliğleri ile devam etti.

Şam salonu dördüncü oturumda Gaziantep Üniversitesinden Prof. Dr. Durayd Abdülkadir Noori, *صلاح الدين الايوبي والحركة الاسماعيلية* adlı tebliği ile Selâhaddîn Eyyûbî dönemindeki İsmailileri, onların Selâhaddîn Eyyûbî'ye karşı konumlarını ve ona karşı nasıl ve kimlerle birliktelikler kurdukları gibi hususları konu edindi. Yine Gaziantep Üniversitesinden Doç. Dr. Mahmut ÇINAR, “Selâhaddîn Eyyûbî Dönemi İlim ve Fikir Dünyası: Muhyiddin İbnü'l-Arabî Örneği” adlı tebliği ile İbnü'l-Arabî'nin düşünce dünyası ve bu radan yola çıkılarak Selâhaddîn Eyyûbî'nin ilim ve fikir alanındaki konumuna dikkat çekmeyi amaçladığını belirtti. ÇINAR, tebliğinde özellikle Selâhaddîn ve Nüreddîn ez-Zengî'nin tarikat ve tasavvufa sempati duymalarının da etkisiyle, kendisine rahat bir ortam bulan İbnü'l-Arabî'nin nazari tasavvufun şaheserlerinden olan *el-Fûsûs* ve *el-Fütûhat* gibi eserlerini bu dönemde kaleme almış olduğunu kaydetti. Siirt Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Ahmet BOZ-YİĞİT “Selâhaddîn Eyyûbî ve İşrak Felsefesinin Kurucusu Sühreverdî el-Maktul” adlı tebliğinde Selâhaddîn'in emriyle idam edilmiş olan, İslam Felsefesinde İşrakî Ekolün kurucusu büyük mütefekkir Şihabüddîn Sühreverdî el-Maktul'ü ele aldı. O, çalışmasının amacı olarak Sühreverdî'nin düşüncesinin Selâhaddîn Eyyûbî dönemindeki hâkim düşünceden farklı olan yönünü ve onu idama götüren sebepleri göstermek olarak zikretti. Sabahattin Zaim Üniversitesinden Doç. Dr. Muttalip ARPA'nın “Selâhaddîn Eyyûbî'nin Kudüs Fethinin Kur'an'da Müjdelenmesi: İbn Berrecân'ın İşarî Yorumu” adlı tebliği ile bu oturum devam etti.

Hittin salonu dördüncü oturumdaki tebliğler, genel olarak Selâhaddîn Eyyûbî ve onun dönemi bağlamında mezhepler ve mezhep âlimleri konuluydu. Muş Alparslan Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Bekir KARADAĞ, “Selâhaddîn Eyyûbî'nin Fıkıh Mezhepleri Karşısındaki Tutumu ve Sünnî Fıkıh Mezheplerinin Mısır'da İstikrar Bulmasındaki Rolü”, Bingöl Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Muhittin ÖZDEMİR “Selâhaddîn Eyyûbî'nin Şâfi Mezhebi'nin Gelişimine Katkıları” adlı tebliğlerini bu oturumda sundular. Siirt Üniversitesinden Arş. Gör. Dr. Mehmet Macit SEVGİLİ, oturumda sunduğu “Selâhaddîn Eyyubi'nin Sünnileştirme Politikasının Fikhi Yansımaları - Kürtlerin Şafiileşmesindeki Rolü” adlı tebliği ile Şâfi ve bir Kürt olan Selâhaddîn Eyyûbî'nin sünnileştirme politikasına yönelik stratejilerinin Kürtlerin Şafiileşmesine ciddi bir düzeyde katkısının olduğunu

belirtti. Diyarbakır Dicle Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Mesut BAYAR “Selâhaddîn Eyyübî’nin Haçlılarla Mücadelesinde Şam Fukahasının Rolü” adlı tebliğinde Selâhaddîn Eyyübî’nin özellikle Kudüs’ün fethine giden süreçte genelde âlimlerin özelde ise fıkıhçıların aktif görev almalarından dolayı elde ettiği başarılarına değindi.

Kudüs salonu beşinci oturumunda Lübnan Üniversitesinden Prof. Dr. Halid TADMORİ, “Islamic Architecture and Art during the Ayyubi Dynasty”, adlı tebliği ile Eyyübî Hanedanlığı döneminde İslami sanat ve mimariyi ele aldı. Siirt Üniversitesinden Prof. Dr. Gassan MORTADA ise sinema ve edebiyatta kendisine yer bulmuş Selâhaddîn Eyyübî kahramanını inceledi. Katar Uluslararası Alimler Birliğinden Dr. Mohammed Taher Ismail ise Selâhaddîn Eyyübî’nin yöneticiliğini konu edindi. Suudi Arabistan Kral Suud Üniversitesinden Doç. Dr. Ali Mohammed Farid, “Jihad of Sultan Saladin al-Ayyubi and his Role in the Revival of Islamic Culture in the Levant”, adlı tebliği ile Selâhaddîn Eyyübî’nin Şam bölgesinde tıp alanındaki gelişmelerdeki katkılarını ele aldı. Filistin Ramallah Üniversitesinden Dr. Marwan Rabaiah ile Dr. Amira F. M. Rabaiah’in ortaklaşa hazırlamış oldukları “The Role of Selâhaddîn Eyyübî in the Revival of Islamic Culture in the Levant”, adlı tebliği ise Selâhaddîn Eyyübî’nin tedbirli ve yumuşak olma gibi özelliklerini konu edinmişti. Tebliğin sunumunda tarihçi ve edebiyatçıların onun sözü edilen bu özelliğini nasıl işlediklerine örnekler verildi. Ayrıca bizzat onun hayatından da bu iki özelliğine dair örnekler verildi.

Şam salonu beşinci oturumunda Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Yasemin SARI, “Selâhaddîn Eyyübî’nin Abbâsî Halifeleri ile Olan Münasebetleri” adlı tebliği ile Selâhaddîn Eyyübî’nin Mısır’daki Şii-Fâtımî hâkimiyetine son verip bağımsızlığını kazandıktan sonra Abbâsî halifeleri Müstadi Biemrillah ve Nâsır Lidînillâh ile olan münasebetleri üzerinde durdu. Fatih Sultan Mehmet Üniversitesinden Dr. Mahmoud Masri, “The Role of Selâhaddîn Eyyübî in the Revival of Islamic Culture in the Levant”, adlı tebliği ile Bahâüddîn Ebü’l-Mehâsin Yûsuf b. Râfi‘ b. Temîm İbn Şeddâd’ın gözü ile Selâhaddîn Eyyübî dönemini ele aldı. Bingöl Üniversitesinden Arş. Gör. İlhan BARAN, “Selâhaddîn Eyyübî’nin Mezhep Siyaseti” adlı tebliğinde geçmişteki diğer birçok yöneticinin aksine Selâhaddîn’de dinin siyaseti etkilemiş olduğunu ve bunun onun mezhep poli-

tikasını da belirlediğini ifade etti. Almanya Freie Üniversitesinden Ufuk SARI, “Selâhaddîn Eyyübî Hakkında Tarihten Günümüze Kadar Neşredilmiş Almanca Telifler” adlı tebliğinde Selâhaddîn Eyyübî hakkında neşredilen Almanca eserleri, müelliflerini ve varsa eğer tercümelerini ele aldı.

Hittin salonu beşinci oturumda Samsun Karabük Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Mustafa Selim YILMAZ, “Batı Sineması Temelinde Oryantalist Bakış Açısından Selâhaddîn Eyyübî Portresi Üzerine Bir Değerlendirme” adlı tebliği ile Oryantalist mantığın işleyişinin anlaşılması ve çözümlenmesi amacıyla bir örnek olması bakımından Batı dünyasındaki sinema sektöründe Selâhaddîn Eyyübî’ye ilişkin yapılan filmleri kritiğe tabi tuttu. Denizli Pamukkale Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Fatih İBİŞ, “Selâhaddîn Eyyübî Niçin Cehennemde? Dante’nin Selâhaddîn’i” adlı tebliği ile Dante’nin İlahi Komedyasında neden Selâhaddîn Eyyübî’yi cehennemde ve neden Hz. Muhammed ve Hz. Ali gibi eziyet ve işkence görülen bir katmanda değil de limbus denilen yerde zikretmiş olduğunu açıklamaya çalıştı. Oturumda Sakarya Üniversitesinden Öğr. Gör. Mustafa GENÇ “Cennetin Krallığı Filminde Selâhaddîn Eyyübî Karakteri Üzerinden Sinemada Propaganda” ve İslami Araştırmalar Merkezi’nden Cemal TOKSOY da “Selâhaddîn Eyyübî’nin Başarısının Sırları” adlı tebliğlerini sundular.

Sempozyumun altıncı oturumu iki salonda gerçekleştirildi. Kudüs salonunda Irak Selâhaddîn Üniversitesinden Doç. Dr. Hakeem Ahmed Mam Bakr *الحالة العلمية في عهد السلطان صلاح الدين الأيوبي* adlı tebliğinde Selâhaddîn dönemindeki ilmi hayatı, onun âlimlere, felsefecilere ve mezheplere bakışını ele aldı. Diyarbakır Dicle Üniversitesinden Doç. Dr. Mustafa ÖNCÜ, “Jı Dewra Selâhaddîne Eyyübîya İro Kurden Mısre” Selâhaddîn döneminden başlayarak günümüze kadar Mısır’da varlığını sürdüren Kürtleri ele aldı. Irak Dohuk Üniversitesinden Dr. Tahseen İbrahim Doski *الشاعر الكردي علم الدين الشاتاني الدياربكري في معية السلطان الناصر صلاح الدين* adlı tebliğinde Selâhaddîn’in yakınında olan Diyarbakırlı Kürt edip ve şair Alemüddîn eş-Şâtânî’yi konu edindi. Irak Dohuk Üniversitesinden Dr. Hakeem Abdulrahman el-Babiri *مدى اعتماد صلاح الدين على الكورد في تأسيس الدولة الأيوبية*, *وتثبيت أركانها* adlı tebliğinde Selâhaddîn’in Eyyübî devletini kurmada ve geliştirmede Kürtlerden aldığı desteği inceledi. Irak Dohuk Üniversitesinden Dr. Mohsin İbrahim Ahmed *الأسرة المارانية ودورها العلمي في ظل الدولة*

الأيوبية adlı tebliğinde önemli bir aile olan ve kendilerinden birçok yargıç ve âlimin çıktığı Mârânî ailesini konu edindi. Sözkonusu tebliğde bu ailenin Eyyübîler dönemindeki ilmi faaliyetleri detaylıca ele alındı.

Şam salonu altıncı oturumunda bendeniz “Selâhaddîn Eyyübî'nin Beraber Yaşama Dair Algısı ve Bu Yöndeki Pratikleri” adlı tebliğimle Selâhaddîn Eyyübî'nin beraber yaşama dair algısının nasıl olduğunu tesbite çalışıp bu algı doğrultusundaki uygulamalarına örnekler verdim. Siirt Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Necati SÜMER, “11 ve 13. Yüzyılları Arasında Kudüs'te Dinsel Çoğulculuğun Sembolleri Olarak Ağlama Duvarı, Kutsal Kabir Kilisesi ve Kubbetü's-Sahra” adlı tebliği ile Kudüs'te bulunan ve başlıkta sözü edilen üç kutsal mekânı ele aldı. Bu dinsel mekânlar üzerinde durulmasının Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam açısından önemli ve özel olmalarından kaynaklandığını ifade eden Sümer, bir arada yaşama ve dinsel hoşgörünün kültürü adeta bu yapılarla somutlaşmıştır, dedi. Siirt Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. İlyas ERPAY, “Selâhaddîn Eyyübî Dönemi Din Eğitimi ve Eğitim Kurumları” adlı tebliğinde Eyyübîlerdeki eğitim ve öğretim kurumlarında yanlış düşünce ve akımların engellenebilmesi ancak disiplinli bir eğitim ile mümkün olacağı anlayışıyla Sünnî düşünceye göre yapıldığını belirterek o günkü eğitim sisteminden ve eğitim kurumlarından bahsetti.

24 Eylül'de Kudüs salonunda sempozyumun değerlendirme oturumu gerçekleştirildi. Başkanlığını Prof. Dr. Cemalettin Erdemci'nin yaptığı değerlendirme oturumunda Prof. Dr. İhsan Süreyya SIRMA, Prof. Dr. Omer TADMORİ, Prof. Dr. Süheyl SAPAN, Prof. Dr. Muhammed Taher İsmail ve Prof. Dr. Ali Bakr Hasan söz aldılar. Konuşmacılar -başta Prof. Dr. İhsan Süreyya SIRMA- genel olarak üzere organizasyonu düzenleyenlere, Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Cemalettin Erdemci'ye, Siirt Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Murat Erman'a ve Siirt Valisi Mustafa Tutulmaz'a teşekkür ettikten sonra sempozyum boyunca kendilerine yönelik gösterilen ilgi ve misafirperverlikten dolayı memnuniyetlerini ifade ettiler. Ayrıca konuşmacıların tümü Selâhaddîn Eyyübî'nin kişilik özelliklerinin, faaliyetlerinin, devlet ile millet hakkındaki görüşlerinin ortaya çıkarılmasının ve gelecek nesillere aktarılmasının önemli olduğu hususunu vurguladılar.

Sempozyum tarihi 23 Eylül'ü de içine alacak bir zaman dilimine denk

düşürülmüştü. Çünkü bu günün sabahında Siirt'in kadim Tillo ilçesinde yılda iki kez gerçekleşen "Işık hadisesi" meydana gelecekti. Bu nedenle 23 Eylül sabahı Tillo'ya hareket edilerek bu etkinliğe iştirak edildi. Ancak o sabah, Tillo ilçesine sağnak yağmur yağdığından olay açık gözlerle gözlemlenememiştir. 25 Eylül'de Siirt Valiliğinin de desteğiyle Siirt Üniversitesi tarafından sempozyum katılımcılarına yönelik, Siirt'te bulunan tarihi, dini ve tabii mekanlardan Veysel Karani, Tillo Türbeleri, Tillo Kalesi, Delikitaş ve Ulu Camii gibi yerleri kapsayan gezi düzenlendi.

Selâhaddîn Eyyübî gibi Doğu ve Batı dünyasını derinden etkilemiş bir şahsiyeti konu edinen bu sempozyum, sunulan tebliğlerle önemli bir çalışmaya imza atmış ve büyük bir boşluğu doldurmuştur. Zira bu sempozyum aracılığıyla Selâhaddîn Eyyübî - önceden yapılan çalışmalara ek olarak- bir çok açıdan etraflıca tanıtıldı. Aynı zamanda bu çalışmalar, şimdiden başka çalışmalara kapı aralayacak gibi gözükmektedir. Sunulan tebliğlerin Selâhaddîn Eyyübî bağlamında fakat genellikle farklı bir konuyu ve hususu ele almış olması olumlu bir yön iken tebliğlerin genelinde olumlu yaklaşım sergilenmesi, eleştirel bakış açılarının pek ortaya konulamaması sempozyumun belki de tek gerçek eksik yanıydı. Elde olmayan ama eksiklik sayılabilecek başka bir husus ise çağrıldıkları halde sempozyuma Batı dünyasından hiçbir akademisyen ve bilim insanlarının katılamamış olmasıydı.

Uluslararası Selâhaddîn Eyyübî Sempozyumu, Siirt'in genç ilahiyat fakültesinin dört yıllık mazisine sığdırdığı ikinci uluslararası sempozyumdur. Fakülte, alınan dönütlerden de anlaşıldığı üzere ev sahipliğini bihakkin yerine getirmiştir. Bunda Fakültenin akademik ve idari çalışanlarının tümünün emeği olduğu gibi Siirt Valiliğinin ve Siirt Üniversitesinin de azımsanamayacak katkıları oldu. Tüm görevli ve ilgili, özel ve tüzel kişilere teşekkür etmek gerekir. Ancak sempozyumun fikir babası ve her aşamasında maddi ve manevi desteğini esirgemeyen Prof. Dr. İhsan Süreyya SİRMA, sempozyumun başarılı geçmesi için elinden gelen bütün gayreti gösteren Fakülte Dekanı Prof. Dr. Cemaleddin ERDEMCİ ve sempozyumun koordinatörlüğünü bihakkin yerine getiren Fakülte Dekan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Necati SÜMER Beyefendilere ayrıca teşekkür etmek gerekir.